

Molnár István

ELMÉS ÉS TRÉFÁS FOGADÁSOK

A gyűjtéseim alapján ismertető fogadások nem mindegyike minősíthető népi játéknak. Funkciói azonban hasonlatosak, hiszen ezek is a szabadidő eltöltését képezték, szórakoztattak. Jellegüktől függően az egyén testi és szellemi állományának többféle részét igénylik és fejlesztik. Tevékenységüket szabályok határolják be. Egészséges izgalmat gerjesztenek. Közelebbről vizsgálva, tevékenységük tartalmát a következőképpen tipizálhatók:

Egy részük

- a testi erő, mozgásstílus, ügyesség, állóképesség, reflex, ritmusérzék, ritmikus és harmonikus mozgás kipróbálására ad lehetőséget.

A továbbiak pedig

- a megfigyelőképesség, a memória, a fantázia, a zenei hallás, az önfegyelem, az akarat, a türelem, a kulturált veszíteni tudás és beszédkészség gyakorlására alkalmasak.

Jól érzékelhető különbség a játék és a fogadás között, hogy amíg a játék indítéka, menete többnyire közösségi jellegű, általában kettőnél több személy vesz részt benne, a fogadás egyéni indítékú, és csak nagyon ritka esetben érint kettőnél több személyt. Különbség még, hogy a fogadás általában két személy között olyan megállapodás, hogy amelyik félnek az állítása nem lesz igaz, akkor a kölcsönösen megjelölt összeget, tárgyat, oda kell adni a nyertesnek. Amíg a játék ritka esetben fajul el vitatkozássá, netán tettelegességgé, addig a fogadás többször zárul nézeteltéréssel, esetleg súlyosabb testi sértéssel is.

A fogadásoknak különösen jelentős szerepük volt a felnőttek (legények) körében, a *virtuskodáshoz* kötődve. A gyermekek körében ez mérsékeltebb formában zajlott le. Ha valamelyikük nyomatékosan ragaszkodott a vélt, vagy valós állításához - akkor azt mondta a vitatkozó partnerének: fogadjunk!! És vagy fogadtak, vagy nem. Ha a másik félnek nem volt kedve fogadni, akkor gúnyval kevert tréfával ennyit mondott csupán: Fogad alá szart adjunk! A felnőttek pedig ezzel a szöveggel utasították vissza a fogadási ajánlatot, hogy: csak a hülyék és a szélhámosok fogadnak. (Aki bizonytalanra fogad, az hülye, aki biztosra megy, az szélhámos.) A legények már komolyan vették mind a fogadás ajánlását, mind annak megvalósítását. A fogadás végrehajtását a következő rövid esemény vezette be: a fogadást ajánló és az azt elfogadó személy kezét fogták egymással, és odaszóltak valamelyik szemlélődő társuknak, hogy: „vágd el!” A megszólított társ a jobb keze nyitott tenyerének kisujj felőli részével elvágta (megérintette) a fogadást végző személyek

fogás helyzetben levő kézfejét, azok elengedték egymást, és következhetett az a művelet, ami a fogadás tárgya volt.

Következzenek most a konkrét példák:

- Fogadjunk (F)¹, hogy átugrom ezt az árkot!
  - F., hogy (pl. 20 méterre) elviszek 3 zsák búzát, csak adjátok fel a vállamra, (Mindkét vállára ráhelyeztek egyet-egyet, hátulról pedig egyet keresztbe tettek, indulhatott.)
  - F., hogy segítség nélkül felveszem a vállamra ezt a zsák búzát!
  - F., hogy előbb odaérek (pl. ahhoz a fához), mint te!
  - F., hogy letöröm a karodat, mert én vagyok az erősebb! (Egymással szemben leülnek, könyöküket az asztalra teszik, kezét fognak, alkarjaikat egymáshoz szorítják. Amelyik fél kimozdítja ebből a helyzetből a partner karját, az győz.)
  - F., hogy birkózásban a földhöz váglak! (Aki két vállra fekteti a másikat, az győz.)
  - F., hogy messzebbre elhajítom ezt a botot, mint te!
  - F., hogy felhúzlak a bottal! (Egymással szemben leülnek a földre, talpaikat egymáshoz szorítják, mindketten megfogják az elég vastag botot, és mindketten húzzák. Amelyiküket felállítja a másikuk, az győz. A vesztes többnyire átbukik a győztes teste fölött.)
  - F., hogy én vagyok az erősebb! (Bal lábaikat egymás mellé helyezik, a jobb lábukat hátra teszik. Jobb kezükkel kezét fognak. Ki kell mozdítani a másikat. Az veszít, aki ellép a bal lábával.)
  - F., hogy felmászol, erre a fára! (Amelyik vagy nagyon vékony, vagy nagyon gallyas.)
  - F., hogy megiszok 20 korsó sört! (Vagy: megeszek 30 krémost!)
  - F., hogy ezzel a röggel áthajítom ezt a fát! (Vagy: a templomot.)
- A ténylegesen erőre és ügyességre épülő teljesítményeknél jóval nagyobb azoknak a fogadásoknak a száma, amelyeknek megoldási eleme a huncutság, a csalafintaság, az úgynevezett „jász kamukéria.” vagy a kétféle értelmezés.
- F., hogy ezt a szalmaszálát átszúrom az ajtón! (Ráteszem a szalmaszálát pl. az istálló ajtajára és a bicskámval átszúrom az ajtón levő szalmaszálát.)
  - F., hogy 20 lépésről nem tudsz meglőni pl. ezzel a vadászfegyverrel, vagy légpuskával! (Az épület sarkától kimérek 10 lépést, a fallal 90 fokot záró másik fal oldalán úgyszintén 10-et. Ez már 20. A puskás személyt az egyik fal mellé állítom, én viszont a másik fal 10. lépéséhez állok...)
  - F., hogy ezzel a taligakerékkel nem töröd össze ezt a tojást! (A tojást a két fal szelvényében helyezem a földre. Vagy a kerék tengelye, vagy annak kerek kerülete akadályozza meg a tojáshoz való férést.)

¹ A következőkben a „fogadjunk” szó rövidítéseként szerepel

- F., hogy ezt a sapkát nem ütöd le az asztalról! (Aki leüti, nem az asztalon állt, hanem a földön. Így nem az asztalról ütötte le.)

- F., hogy ezt a kötelet, ha beásom a földbe, nem tudod kihúzni! (A kötél végére jó nagy csomót kötök, leásom pl. 40 cm mélyre, a földet kissé megtaposom. Valóban nem lehet kihúzni.)

- F., hogy egy tojás nagyságú kavicsal nem töröd be ezt az ablakot! (Hangyatojás nagyságú kavicsot adok a partner kezébe....)

- F., hogy ha egy gyufaszállal kitámasztom az ajtót, nem tudod kinyitni! (Ez a fogadás csak akkor nyerő, ha az ajtó befelé nyílik. Ui. az ajtót a partner nem ki, hanem benyitotta.)

- F., hogy ezt a gyufaszálat nem tudod két lábbal átugorni! (Jobb kezével a jobb, bal kezével a bal bokáját fogatom meg, nem tud ugrani.)

- F., hogy ez a gyufaszál megáll függőlegesen az abroszon! (A mutató és hüvelykujjammal fogom a gyufát, lefelé a „mérgevel”. A gyűrűs ujjam begye belső részét kis mozdulattal a nyelvemmel megérintem, majd nedves ujjammal a gyufa mérges végét, és gyorsan rányomom az abroszra. Az bizony odaragad és áll, mint a cövek.)

- F., hogy e két borospohár közé teszem ezt a gyufaszálat, és ha elveszem az egyik poharat, a gyufaszál ott marad a másik pohár oldalán! (A két pohár közé – kb. a pohár felénél – szorítom a gyufaszálat, majd egy másik szálat meggyújtok és a két pohár közti gyufa mérgéhez tartom a lángot. Az fellobban, de nyomban elfújom. A méreg a pohárhoz tapad. Elvehetem a másik poharat.)

- F., hogy nem tudsz pofon vágni, ha ennek a zsebkendőnek az egyik sarkát én fogom, te meg a másikat! (Mégfogatom a zsebkendő egyik sarkát, odamegyek az ajtóhoz, kinyitom, a zsebkendő másik sarkát megfogom és kilépek, majd az ajtót becsumok.)

- F., hogy nem tudod utánam csinálni háromszor azt, amit én csinálok!

1. Két kezem vízszintesen magam elé helyezem. (Teszi.)

2. Ezt követően csuklóimat egymásra keresztbe teszem. (Teszi.)

3. Én megfogom mindkét keze fejét a két kezemmel és nem engedem el.

(Ezt ő már nem tudja utánam csinálni, mert fogom a kezeit.)

- F., hogy ezt a fémpenzt tenyérrel felveszem az asztalról! (A mutatóujjam tenyérdomborulatát rányomom a pénzre, hirtelen mozdulattal felkapom a tenyerem, de a levegőben már össze is zárom. A pénz a marokban marad.)

- F., hogy az asztalról ez a fémpenz belekerül ebbe a pohárba (boros) anélkül, hogy bárki is hozzányúlna! (A pénzt az asztal szélére helyezem úgy, hogy fele az asztalon legyen, a másik fele pedig a levegőben. Alábújok, hirtelen fújással a pénz a levegőbe emelkedik és a mellette levő alacsony borospohárba hull.)

- F., hogy tíz zsák üres zsákot nem bírsz odébb tenni. (Nem műanyag zsák kell hozzá, hanem olyan amely darabonként 1 kg. A 10 zsákba sok üres zsákot bele tudok gyömöszölni, akár 20-at is. Az pedig már 2 mázsa.)

- F., hogy ezt az órát (pl. karórát) nem tudod összetörni ezzel a kalapáccsal! (Az órát egy füles pohárba helyezem. A kalapács nyelét átdugom a pohár fülén, azt megfogatom, most már ütheted! Amikor megemeli a kalapácsot, a pohár is emelkedik a fülénél fogva.)

- F., hogy ezt a pohár bort megiszom úgy, hogy hozzá sem nyúlok a pohárhoz, még hozzá ki is megyek, de be sem jövök ! ...A poharat sem hozzák ki. (Valakivel előre megbeszélem, hogy ő kijön utánam, felvesz a hátára és behoz a söntésbe, szobába. Megfogja a pohár bort, hátra helyezi a számhoz, és megitatja velem. Ez az egyik legelméletesebben megoldandó feladat.)

- F., hogy fél kézzel megiszom a bort a pohárból! Egy tele pohár bort szájával lefelé helyezek egy tálcára úgy, hogy a tálcát teszem rá és lefordítom. A bor megmarad a pohárban. Homlokom a pohárhoz szorítom, két kezemmel a tálcát megemelem, és olyan helyzetbe hozom, hogy hátrahajlok, a tálcát leveszem a pohárról. A pohár ott marad a homlokomon. Megfogom egyik kezemmel és megiszom.

- F., hogy én hamarabb megeszek egy kiflit, mint te megiszod ezt a pohár vizet(bort)! (Megeszem a kiflit, ő kiissza a vizet. Valamennyi víz vagy bor azonban csak-csak marad a pohár fenekén, oldalán.)

- F., hogy éhgyomorra nem iszol meg két féldeci pálinkát! (A második féldecit már nem éhgyomorra iszod!)

- F., hogy a kezeden levő pohár sört nem vágod a földhöz! (Ha mégis a földhöz vágja, akkor is vesztett, mert a kocsmá „padlózata” rendszerint nem föld, hanem parketta, padló, vagy kő.)

- F., hogy ezt a fémpénzt leteszem ide az abroszra, leborítom ezzel a borospohárral, a pénzt kiviszem a pohár alól, pedig nem nyúlok sem a pénzhez, sem a pohárhoz! (A pénz mellé helyezek egy-egy szál gyufát, arra borítom a poharat. Az abroszt a pohár szélén a körmömmelem magam felé kapargatom. Mint a vasúti sín pár, úgy helyezkedik el a két szál gyufa, közepén a pénz. A kapargatás hatására a pénz kifelé halad – felém –, és a végén már nem lesz a pohár alatt.)

- F., hogy én előbb megiszom ezt a két pohár sört, mint te, ezt a 3 cl. rumot. Egymás poharához nem nyúlhatunk! (Elkészítjük a két pohár sört és az egy stampedli italt. Én fogom az egyik pohár sört, megiszom, és az üres pohárral leborítom a stampedli italt. Ő nem nyúlhat a poharamhoz, és én nyugodtan elfogyasztom a másik pohár sört is.)

- F., hogy ennek a fémkanálnak a nyeléből vizet facsarok ki! (Előzetesen egy vízbe mártott ruhadarabot helyezek a kabátom gallérja alá a nyakam mögötti résznél. Fogom a kanalat, hátranyúlok vele. Eközben arra kérem a partnerem, hogy háromszor dörzsölje meg a behúzott karom könyökét. Ezt azért csináltatom, hogy eltereljem a figyelmét. A gallér alól közben kiviszem a vizes ruhát, melyet hozzászorítok a kanál nyeléhez. A ruhadarabot lehetőleg észrevétlenül elejtem, leejtem a földre. Tőle azonban már a kanál nyele vizes lett...)

- F., hogy a hátam mögé helyezett pohár bort megiszom úgy, hogy a poharat nem

hozom a testem elé! (Leülök a földre, a hátam mögött fogott poharat – a közben felhúzott lábam egyike alatt – a lábam közé hozom. Közben óvatosan hanyatt dőlök, a pohár italt a számhoz emelem, és kiiszom annak tartalmát. Kell egy kis gyakorlás hozzá.)

- F., hogy ez a forint megmondja, hányszor csalt meg a feleséged! (A friss üveges sört lehetőleg kiöntöm, az üveg aljára helyezem a forintot. Két markommal átkulcsolom az üveget, az a tenyértől melegszik, a sör alkoholja, vize kiáramlik, és 8-10-szer megbillenti a forintot. ...)

- F., hogy ha ezt a literes üvegnyi bort ráhelyezem az asztalon levő papírra, kiviszem a papírt az üveg alól úgy, hogy nem nyúlok az üveghez! (A papírt, üvegnyi bort előkészítem. Azután az asztal egyik oldalát enyhén megemelem, lábaim alá teszek valamit, hogy abban a helyzetben maradjon. Az asztal lapját öklömmel megütögetem, és annak hatására az üveg lecsúszik a papírról.)

- F., hogy egy féldecis stampedlit hitelesítési vonalig öntök pl. vízzel, 20 darab tízfillérest behelyezek, és egy cseppnyi víz sem buggyan ki belőle! (A kohéziós erő nem engedi kifolyni a vizet. Csak kidomborodik a stampedliben a víz.)

- F., hogy a macskám ezt a literes üveget, tele borral, felteszi az asztalra! (Az zsebkendő egyik sarkát rákötöm a borosüveg szájára, kiemelkedő részére. A másik végét pedig a macska két első lábához helyezem. A macskát farkánál fogva felemelem, mire az állat két melső lábának körmeit a zsebkendőmbe mélyeszi. Az eredmény: én emelem a macskát, a macska pedig az üveget a borral.)

- F., hogy a tányért ráfagyasztom az asztalra! (Csak akkor lehet ezt a műveletet elvégezni, ha tél van és hó. A havat összekeverem sóval, rátapasztom a tányér aljára. Majd azt ráhelyezem az asztalra. Valóban ráfagy.)

- F., hogy ezt a cigarettát a szipkába teszem, a szipkát bedugom a félig telt sörösüvegbe, elszívom a cigarettát! (A szipka mellé egy vékony nádszálat dugok, és cikkszalaggal körültekerem, hogy a levegő se ki, se be ne tudjon hatolni. Amikor egy kortynyi sört kiszívok a nádszálon keresztül, a sőrszint csökken, a levegő ritkul, és a szipkán keresztül szívódik a cigaretta.)

- F., hogy maga itt! (Népiesen az ivott rövid alakja: itt. Akinek ezt mondom –nyilván öregebb nálam, mert magázom – tagadja, hogy itt. Mert valóban, még nem ivott. De felvilágosítom, hogy a fogadás tárgya nem az ivás, hanem a helyhatározó: itt – nem ott van..)

- F., hogy megmondom, hány Ft. és fillér van nálad! (Fogadnak, de a fogadást ajánló nagy hangon gyorsan mondja : Gyere – x,y – vágd el, csak az fizet, aki nyer! Természetesen nem tudja megmondani a pénz mennyiségét, tehát veszít. De az általa mondott szöveg szerint („az fizet, aki nyer”)... Mégis ő nyeri meg a fogadást.

- Nyilvánvalóan vesztesre álló helyzetben jó ez a következő szöveg : - F. egy fél decibe, oszt én iszok elő! (Ez a szöveg is „átejto”, mert ha egy fél deci a fogadás tékje, de „én iszok elő”, akkor mindenképpen én iszom meg a fél decit, akár nyertem, akár vesztettem.)

- F., hogy 124 sört megiszok! (Leírok a földre 120-as számot. Ráállok és ott megiszom a négy sört. Százhuszonnégyet iszom.)

- F., hogy nem bújsz ott át, ahol én! (Meggérem a partnerem, hogy álljon terpeszbe. Hátulról gyorsan átbújok a lába között. Ő ezt nem tudja megtenni önmagával.)

- F., hogy fél lábon nem tudsz megállni ott, ahol én mutatom! (Pl. a jobb lábát szorosan a fal mellé helyeztetem és mondom : állj meg a jobb lábodon!...)

- F., hogy nem tudod megcsinálni azt, amit én! (Kétféle változat is van. Az egyikhez bajusz kell. A bajusz két végét a kezeimmel megpödröm, majd jobb és bal oldalon az ajkam közé teszem, szorítom. A fogprotézises változatban egyszerűen kiemelem, és pl. „megvakarom” vele valamelyik testrészem....)

A fogadásoknak vannak durvább változatai is, mint az eddigiek voltak. Ezekkel azonban vigyázni kell, mert könnyen verekedés lehet a vége. Ilyenek pl. :

- F., hogy innen az asztalról elveszem pl. ezt a pénzt, akárhogy is véded, szurkálod körbe a bicskáddal, amikor odanyúlok! (Egy pohár vizet kell odakészíteni. Amikor nyúlnék a pénzért természetesen megakadályozza a partner a bicskával. Egy hirtelen mozdulattal azonban szembeöntöm vízzel a bicskát fogó személyt, ő reflexszerűen behunyja a szemét, és én addig elveszem a pénzt...)

- F., hogy a kalapodban tetű van! (Drágább kalappal kell ezt provokálni, és jóval kisebb összegben kell fogadni, mint amennyit a kalap ér. Én, a fogadást ajánló, fogom a partner kalapját és zsilettel vagy bicskával fejteni, bontani kezdem. A kalap tulajdonosa persze meglepődik, és bár biztos a nyerésben, mégsem hagyja folytatni a kalap bontását, mert a nyereményért nem tudna vásárolni egy új kalapot.)

- F., hogy ha én vagyok a cigány, te meg az úr, mégis meghajolsz előttem! (Hirtelen mozdulattal a partner lába közé lendíti a karját, mire az reflexszerűen előre hajol.)

- F., hogy ha kimész és az ajtónak nyomod a fejed, kihúzik egy szál hajadat! (A partner kimegy, teszi amiben megállapodtunk. Rákérdezek: nyomod a fejed? Igen a válasz és a tény. Én pedig villanyéllal jó nagyot odaütök, ahol a fejét vélem. Fájó ütést érez.)

- F., hogy ha ideöntünk a földre egy kis vizet, a töcsát feltörlöm, akárhogy véded is pl. a tehénvakaróval, vagy bicskával! (Úgy ültetem a partnert a töcsa mellé, hogy a két lábát szétvesse. Próbálgatom egy rongydarabbal a törlést, de a védője azt megakadályozza. Egy váratlan pillanatban elkapom a két lábfejét, magam felé rántom, rá a töcsára. Feltörlöm azt, de az ő nadrágjával.)

- F., hogy a homlokodról nem tudod ezt a fémpenzt beleejteni a tölcserbe! (A tölcser kieresztő részét a nadrág – gatyá – korcába dugom. A partner tekintetét a plafon felé fordítja, ráhelyezi valamelyik „néző” a pénzt a homlokára, de közben egy előre elkészített pohárnyi vizet belelőtyintek a tölcserbe, melyből a víz lefolyik a gatyába.)

- F., hogy ha kimész, megmondom, hogyan állsz! (Kimegy a partner, én pedig közlöm vele: Kérdezzed, hogy állok! Ő kérdezi. A válaszom: Mint egy félbolond...)

Nagy Albert

JÁSZKAPITÁNYI BESZÁMOLÓ¹

Egy esztendeje annak, hogy a XII. Jász Világtalálkozón, Jászboldogházán kaptam a megbízatást a kapitányi teendők ellátására. Annak a kis településnek a küldötteként képviseltem a jászokat, amely tavaly ünnepelte megalakulásának 60. évfordulóját.

A Jászok Világtalálkozójának gondolata a hagyományok ápolásából, a jász identitás tudat erősítéséből fakad.

Az ünnepek mindig valamely jeles eseményhez kapcsolódnak. A jászok életében ez a jeles esemény a redemptió volt. Mi, jászok méltán vagyunk büszkéek arra, hogy őseink összefogva gyűjtést rendeztek, s 1745-ben visszavásárolták I. Lipót császár által a német lovagrendnek eladott földjeiket, ezzel együtt szabadságukat. A jászok életére nagy befolyással van a 250. évfordulóra megrendezett első Jász Világtalálkozó, majd később a jász egységet jelképező Jászkapitány beiktatása, mely a találkozó szerves részévé vált.

A XII. Jász Világtalálkozó óta bírom a Jászok megbízatását, hogy képviseljem, ápoljam a jász hagyományokat. A Kapitányok Tanácsa és a Nemes Jászok előtt azt ígértem, hogy minden igyekezettel, örömmel eleget teszek a jász identitás bővítésének, és a jász összetartozást szimbolizálom.

Ennek igyekeztem eleget tenni a jász településeken. Részt vettem a Jászsággal kapcsolatos hagyományőrző, tudományos, kulturális és művészeti rendezvényeken. A hagyományőrzés, a múlt tisztelete minden formájával találkoztam.

Ilyen volt:

– a Szüts Mihály lovas bandérium évzáró közgyűlése, zászlószenteléssel egybekötve

– az aradi 13 vértanúról való megemlékezés Lázár Vilmos társaságában

– az 56-os októberi forradalomról való megemlékezés a forradalomban résztvevőkkel

– az 1848. március 15-i forradalom évfordulójának megünneplése több településen

– a Jászok Napjáról való megemlékezés a Jász Emlékműnél

– a Hősök Napjának megünneplése, koszorúzás az emlékműnél Jászberényben

– a Déryné Széppataki Róza emlékünnepe

– a jász települések falunapjai és egyéb rendezvényei

Külön köszönöm azt a tiszteletet, amelyben a fent említett rendezvények során részesítettek.

---

¹ Elhangzott a XIII. Jász Világtalálkozón, Jászszentandrásán 2007. június 23-án